

Patientinformation inför operation i matstrupen

Esofagusresektion, dvs. bortoperation av en del av matstrupen görs oftast på grund av cancer i matstrupen. Vid en canceroperation avlägsnas både den del av matstrupen som är angripen av tumören och de omgivande lymfatiska vävnaderna och fettvävnaderna. Förutom att man avlägsnar cancer är avsikten att undvika ett lokalt recidiv (återfall). I ett tidigt stadium av cancer då den endast förekommer i matstrupens vägg är en operation den enda behandlingsformen. Om tumören har vuxit genom matstrupens vägg och speciellt om det finns tecken på sjukdom i lymfknutarna runt matstrupen, rekommenderas cytostatikabehandling och eventuellt också strålbehandling före operationen. Avsikten med behandlingarna är att minska tumören samt förbättra behandlingsresultatet.

Beskedet om sjukdomen och en eventuell operation kan komma överraskande. Beskedet kan vara skrämmande och ge ångest. Diskutera gärna era känslor med den behandlande läkaren och vårdpersonalen. Samtal och adekvat information minskar rädslan. Om patienten äter rätt kost och sköter sin fysiska kondition sker också återhämtningen snabbare efter operationen.

Om verksamheten på avdelningen

Ni kallas till sjukhuset 1 dygn före operationen. Till sjukhuset är det bra att ta med personliga saker (tandborste, rakapparat, mobiltelefon och laddare).

Ta recepten på de läkemedel ni använder samt egen astmaspray och insulin.

För varje patient finns ett låsbart skåp för förvaring av egna saker och patienten ska själv ta hand om nyckeln.

Under ingreppet eller efter önskemål från patienten kan personalen ta nyckeln i förvar. Lämna värdeföremål och större penningbelopp hemma, vårdfakturan sänds per post.

På operationsdagens eftermiddag kan de anhöriga höra sig för hur patienten mår genom att ringa direkt till avdelningen, tfn 014 269 1037 varifrån ert samtal kopplas till intensivvårdsavdelningen. För att hålla telefontrafiken på en rimlig nivå rekommenderar vi att endast en anhörig fungerar som kontaktperson. Kirurgen är säkrast anträffbar på morgonen före operationerna omkring kl. 9 eller efter kl. 15.

Omedelbart efter återkomsten till avdelningen är patienterna i regel trötta så vi önskar återhållsamhet när det gäller besök och andra kontakter.

Besökstiden på avdelningen är alla dagar kl. 12–19. Sjukhusbesök bör undvikas om man är förkyld. Vi rekommenderar handtvätt och sköljning med desinfektionsmedel (finns avdelning i korridoren och alla patientrum) före besöket på avdelningen.

Om ni eventuellt använder följande läkemedel, ska ni temporärt sluta ta dem före operationen.

- Diabetesläkemedel som innehåller metforminhydroklorid (Diformin®, Metforem®, Metformin alpharma®, Avandamet®, Oramet hexal®) 2 dygn före operationen.
- Om ni använder läkemedel som påverkar blodets koagulering (t.ex. Marevan®, Plavix®, Primaspan®, Disperin®), tala om det för sjukskötaren, när tidpunkten för ert ingrepp bekräftas. Det kan bli aktuellt med en tillfällig läkemedelspaus före operationen. Ni får av sjukskötaren instruktioner om en eventuell läkemedelspaus.

Sjukhusvistelsen

Den totala vårdtiden på sjukhuset är ca 2-3 veckor. Vården består av tre faser:

- operationsförberedelserna på kirurgiska vårdavdelningen (1 dygn)
- operationsdagen och intensivvården efter operationen (2-5 dygn)
- återhämtningen på vårdavdelningen (ca 2 veckor)

Ankomsten till sjukhuset

Vid ankomsten till sjukhuset tas blodprov, EKG och vid behov nya röntgenbilder. Kirurgen, anestesiläkaren, skötaren och fysioterapeuten diskuterar med er. Om ni vill kan en anhörig delta i samtalet.

Förberedelser inför operationen

Den del som opereras bort av matstrupen ersätts antingen med magsäck eller tunn- eller tjocktarm. Därför ska tarmkanalen tömmas före operationen. Två dagar före operationen får ni bara inta flytande föda. I dieten ingår kosttillskott med olika smaker samt köttbuljong, vatten, te, kaffe och saft. På dagen före operationen får ni också vätska som förbättrar tarmfunktionen samt lavemang.

Dessa förberedelser kan vara ansträngande för er och därför bör ni berätta om eventuella förändringar i ert tillstånd.

I operationsförberedelserna ingår att gå i duschen samt tvätta håret. Skötaren rakar också operationsområdet. På sjukhuset får ni också lämpliga kompressionsstrumpor. De förebygger ventromboser och lungemboli. I förberedelserna ingår också en insättning av en epiduralkateter. Under lokalbedövning förs en tunn kateter in mellan

ryggkotorna bredvid ryggmärgen i det s.k. epiduralrummet. Med hjälp av katetern behandlas den postoperativa smärtan.

På operationsdagens morgon får ni varken äta eller dricka. En eventuell tandprotes ska tas ut. Cirka en timme innan ni förs till operationsavdelningen får ni en lugnande premedicinering som anestesiläkaren ordinerar. Efter det får ni inte ensam stiga ur sängen. Ni förs på en säng till operationsavdelningen.

Vården efter operationen

Operationen tar i regel 5-6 timmar. Efter operationen flyttas ni till intensivvårdsavdelningen för övervakningsvård. Respiratorn sköter andningen tills ni har vaknat och själv orkar börja andas.

Ni har flera slangar av vilka en del tas bort först på vårdavdelningen.

- Näs-magsonden hindrar att luft och vätska ansamlas inne i den "nya" matstrupen och gör att skarven mellan matstrupen och matstrupens transplantat läker snabbare.
- Via dränrören avlägsnas vävnadsvätska samt blod från operationsområdet.
- Ni har i början en urinkateter för att vi ska kunna följa upp de exakta urinmängderna.
- Behovet av vätska och näring ersätts med hjälp av intravenös vätskeinfusion och infusion i tunntarmen.
- Katetrar för smärtlindring.

Andning och motion

Efter att andningsslangen tagits bort, behöver ni i början syrgasmask eller syrgasgrimma. Effektiverad andningsträning, flaskblåsning och hostande tryggar en tillräcklig tillförsel av syre, håller lungorna öppna och förhindrar inflammationer i lungorna. Träningarna inleds genast följande dag efter operationen med en fysioterapeut som instruktör. Ni ska träna flera gånger om dagen både på egen hand och med assistans. Genast dagen efter operationen hjälper vi er att sitta och småningom också upp ur sängen. I början får ni hjälp med att röra på er.

Näring och magfunktion

Efter operationen är det i början förbjudet att äta och dricka. Det dagliga behovet av vätska och näring ersätts med en intravenös näringsinfusion och näring direkt i tunntarmen. Ungefär en vecka efter operationen görs en röntgenundersökning av matstrupen och efter det bedöms huruvida näs-magsonden kan avlägsnas samt om näringsintaget kan ske via munnen.

Sväljningsträningen påbörjas med vatten. Småningom får ni buljong och puré. Energimängden i maten kan utökas med kosttillskott. I början kan det kännas besvärligt att svälja och mättnadskänslan infinner sig snabbt.

Ni bör därför äta flera gånger under dagen, små mängder åt gången. Efter maten ska ni sitta eller röra på er i åtminstone en halv timme för att underlätta matens väg till tarmkanalen.

Magfunktionen följs upp och vid behov används läkemedel som främjar magfunktionen, dvs. laxativer. Efter en operation förekommer dock ofta diarré under en längre tid.

Hygien och sårbehandling

Normal hygien ska skötas väl och händerna ska tvättas noggrant. Ni kan duscha genast när ni orkar med assistans av en skötare. Såren kan duschas med varmt vatten. Man ska undvika att gnida dem. Kompress ska dagligen bytas på vätskande sår. Med undantag för sårområdet kan man smörja in huden normalt. De suturer och agraffer som finns i såren tas bort 10-14 dagar efter operationen.

Smärtbehandling

Anestesiläkaren väljer smärtbehandlingsmetoden tillsammans med er. Alternativen är epidural smärtbehandling, PCA-pump eller smärtpump och traditionell intramuskulär behandling av smärta. Vid sidan av dessa metoder används antiinflammatoriska medel.

Som hjälpmedel vid uppföljningen av smärtbehandlingen använder vi en sifferskala 0–10.

En individuell uppföljning av smärtintensiteten hjälper vårdpersonalen att bedöma smärtbehandlingens effekt och verkan och den reglerar också doseringen av smärtstillande medel.

När ni återhämtar er får ni en sådan smärtlindring att ni kan andas djupt, hosta, röra på er och sova utan smärta.

Utskrivning från sjukhuset

Efter en operation i matstrupen får patienten i regel åka hem 12–14 dygn efter operationen eller när ni tydligt börjar återhämta er och kan äta. Återhämtningen sker individuellt och tar flera veckor. Återhämtningen påverkas av bl.a. ålder, andra sjukdomar och patientens allmänskondition före operationen. Innan ni blir utskrivna från sjukhuset går den behandlande läkaren, skötarna och fysioterapeuten igenom saker som gäller hemgång och fortsatt vård.

Frågor som gäller arbets- och funktionsförmåga, utkomst samt social trygghet kan ni diskutera med socialarbetaren. Vi ser gärna att även de anhöriga aktivt tar del i den fortsatta vården hemma. Vi rekommenderar att en närstående är tillsammans med er under den första veckan efter operationen. Ni kan behöva hjälp med att laga mat, gå till butiken, städa och i andra dagliga sysslor.

Andning och motion

Det är normalt att man vissa dagar känner sig piggare än andra dagar. Motion främjar återhämtningen. I början är prenader en bra motionsform. Det är bra att fortsätta med andningsträningen och flaskblåsningen så länge som ni inte kan röra er så mycket.

Sårsmärta kan förorsaka smärta och spänningar i nacken, axlarna och musklerna i den övre delen av ryggen. Då bör ni göra avslappnande gymnastikövningar som ökar rörligheten i musklerna.

När ni återhämtar er efter en öppen operation bör ni undvika att lyfta tunga saker (4-6 veckor) samt snabba rörelser i de övre extremiteterna och den övre delen av kroppen och undvika att köra bil.

Näring och magfunktion

Avmagring före operationen samt strukturella och funktionella ändringar i matsmältningskanalen leder till att man

särskilt bör tänka på vad man äter efter operationen. Återhämtningen, läkningen av såren och vävnadsnybildningen ökar behovet av energi och näringsämnen. De första månaderna utgör en anpassningstid. I början är matsmältningsbesvär vanliga och diarré kan förekomma till och med ett halvt år efter operationen. Kroppen anpassar sig i regel bra till förändringarna. Det är ändå normalt att vikten går ner flera kilo efter operationen. I regel jämnas vikten ut inom 3–6 månader. Vikten är ett bra mått på kroppens energiupptagning. Viktkontroll varje vecka rekommenderas.

Ni kan glömma matens hälsosynpunkter i början av återhämtningen och äta det som smakar. Genom att äta flera små måltider och mellanmål under dagen med t.ex. 2–3 timmars mellanrum får ni bäst tillräckligt med näring. Som mellanmål kan ni använda kosttillskott som kan köpas på apotek.

Efter maten ska ni sitta eller röra på er i åtminstone en halv timme för att underlätta matens väg till tarmkanalen.

Om ni håller överkroppen i högläge medan ni sover, förhindras att maten under natten kommer upp i munnen och hamnar i lungorna.

Ni kan ha svårigheter att svälja när ni ska äta. Om ni under konvalescensen får det betydligt svårare att svälja ska ni kontakta oss, eftersom det till följd av läkningsprocessen kan vara fråga om en förträngning i skarven i matstrupen. Detta kan behändigt behandlas under lätt sövning genom att utvidga skarvstället med ett endoskopiskt ingrepp.

Vaccinationer och ersättningsbehandling med vitaminer

Om man vid operationen har varit tvungen att ta bort magsäcken, ska ni var 3:e månad få en B-12 vitamininjektion (Cohemin depot®) i en muskel.

Om mjälten har avlägsnats, måste ni vaccineras mot tre olika bakterier: meningokock (Mencevax®, med 3-5 års intervaller), pneumokock (Pneumovax®, med 5 års intervaller) samt hemofilus (Hiberix®, en gång). Ni ska själv kontakta er egen hälsostation och se till att ni får dessa vaccinationer. Rekommendationen är att de första vaccinationerna tas 2 veckor efter bortoperationen av mjälten.

Influensavaccin rekommenderas för varje år.

Hygien och sårbehandling

Det tar i regel omkring två veckor för såren att läka. Under den här tiden ska såren duschas dagligen för att hållas rena. Ni bör inte bada bastu eller simma innan suturerna har tagits bort. Det är normalt att området kring såren är svullet efter en operation.

Om svullnaden ökar, såren börjar rodna och känns ömma eller ni får feber, ska ni kontakta hälsocentralen eller er egen läkare.

Humöret

Cancer är en sjukdom som är förknippad med många fördomar, inkorrekt information och felaktiga attityder. Med korrekt information är det lättare att möta sjukdomen. Var och en av oss ställs inför situationer då de egna krafterna och medlen inte räcker till, utan vi behöver andras hjälp. Vid behov kan ni be om en remiss till en psykiater eller psykolog.

Det är viktigt att tala om sina känslor för anhöriga, nära vänner, vårdpersonal eller kanske sjukhuspastorn. Ofta hjälper det om man talar ut. En positiv inställning och en återgång till normalt liv hjälper till att fördela krafterna rätt. Fortsätt med era aktiviteter och tillbringa fritiden som förut.

Cancerorganisationerna informerar och stödjer också cancerpatienterna. Ni kan ringa cancerorganisationernas avgiftsfria rådgivning må 10–14 och 16–18 samt ti–fr 10–14, tfn: 0800-19414. Kontaktuppgifterna till cancerorganisationerna hittar ni i Cancerpatienterna i Finland rf:s patientguider.

Smärtbehandling

Vi rekommenderar att ni regelbundet tar smärtstillande medel åtminstone under den första veckan. Utöver detta får man ofta också ett recept för starkare smärtstillande medel för smärtanfall. Om ni inte har behövt starkare smärtstillande medel på en vecka, kan ni också minska användningen av antiinflammatoriska medel som ni tagit regelbundet. Om den föreskrivna smärtlindringen inte är tillräcklig eller smärtan tilltar, ska ni kontakta vårdavdelningen eller er behandlande läkare. Den tilltagande smärtan kan bero på otillräcklig smärtbehandling eller en eventuell postoperativ senare komplikation, t.ex. inflammation.

Ni bör undvika att köra bil under ca 6 veckor efter operationen. Er observationsförmåga kan vara nedsatt på grund av trötthet och smärtstillande medel.

Uppföljning efter operationen

Ni får tid för efterkontroll på polikliniken efter cirka 3-4 veckor. Injektionsbehandlingen för förtunning av blodet (Klexane/Fragmin) fortsätter i regel till efterkontrollen. Under sjukhusvistelsen får ni lära er hur injektionsbehandlingen går till. Då tas blodprov och lungröntgen. Ni träffar också läkaren och får senast då höra patologens bedömning om sjukdomsstadiet.

Kontrollen av hur skarven i matstrupen har läkt sker 3 månader efter operationen (esofagoskopi = en endoskopisk undersökning av matstrupen under sövning). Cancerkontroller: 6 mån., 1 år, 1,5 år, 2 år, 3 år, 4 år och 5 år efter operationen. Kontrollerna upphör i regel efter 5 år. Kontrollundersökningarna består av esofagoskopi och en datortomografiundersökning av bålen.

- **Kontaktuppgif**

Keski-Suomenkeskussairaala

Operatiivinen osasto

tfn 014 269 1037

Gymnastikrörelser efter operationen

1. Lyft upp axlarna, fäll ner och slappna av.

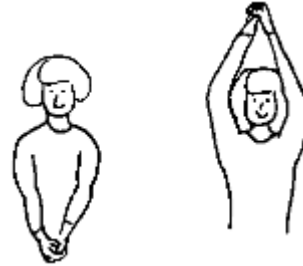
2. För fingrarna på axlarna: Gör cirkelrörelser med armbågarna. Byt riktning.

3. Sätt fingrarna i kors bakom huvudet, armbågarna till sidan utåt, lång nacke: För hakan mot bröstet och armbågarna ihop framför näsan. Sträck på ryggen och nacken och för armbågarna till sidan.

4. Fingrarna i kors: Håll armarna raka, för upp dem framvägen över huvudet och tillbaka ner igen.

5. Sitt och för fingrarna på axlarna: Vrid den övre delen av kroppen turvis åt höger och vänster. Blicken ska följa rörelsens riktning.

6. Sitt med händerna avslappnade längs sidan: Böj kroppen turvis åt sidan åt höger och vänster. Utför rörelserna långsamt med tånjning. Kom ihåg att andas normalt.

Upprepa varje rörelse helt enligt hur du mår och orkar.